

Непознати страници "Bel canto".

За оперното творчество на Саверио Меркаданте (1795-1870)

Италия през 30-те години на XIX век. Росини се е оттеглил. Пачини също. Доницети прекарва в чужбина все повече време. Белини не е между живите. До изключителния успех на Верди с „Набуко“ през 1846 г. има още време. Водеща фигура между оперните творци от този период става Саверио Меркаданте.

Само 3 години по-млад от Росини, Меркаданте започва кариерата си на оперен композитор със значителен запас технически похвати, взаимствани от по-възрастния си колега. Скоро, обаче, след своя оперен дебют - „Апотеоз за Херакъл“ през 1819г. Меркаданте става предпочитан композитор не само в Италия, но и зад пределите и. Оперите му триумфират в Лондон, Сантяго, Ню Йорк, Буенос Айрес. Първите от тях, писани в традиционния Росиниевски стил на претрупани вокални линии, структурна находчивост и динамизъм, носят в зародиш чертите на един оригинален композиционен почерк, тласнал далеч напред еволюцията на стила „bel canto“.

Оригиналността и свежестта на този почерк с времето се развиват в напълно осъзната линия на новаторски търсения, на стремеж към осмислена оперна реформа. С оп. „Клетвата“ започва период, който определяме като Реформаторски за Меркаданте. Именно от тогава датират ариите, които ще ви представим в хронологичен порядък.

Сам композиторият определя творческия си подход по следния начин: „Продължих революцията, започната в „клетвата“, промених формите, забравих за тривиалните кабалети. Изпратих в забвение „крешендото“, ограничих тесетурата. По-малко повторения, малко обновления в каденците. Обърнах повече внимание на драматичната част. Оркестрацията е богата, но не чак толкова, че да заглуши гласовете. Отрязвах дългите солови партии в дуетите, които само принуждават другия герой да стои бездеен. Без много басови, ударни и много малко духовна музика.“ Тези думи Меркаданте пише в писмо до свой приятел и действително ги отстоява в творчеството си. Партитурите му притежават сбитостта и енергията, която обикновено свързваме с Верди, но повечето от тях са поставени преди Верди да е написал първата си опера.

Много дискутирано е влиянието на Меркаданте върху Верди. Допирните точки са безспорни. Достатъчно е да сравним оперите „Ораций и Гуриаций“ на Меркаданте и „Атила“ на Верди, написани през 1846 г. Напрегнати и

героични творби, със силен емоционален заряд, достигащ до интензивна кулминация, драматизъм и динамика на сценичното действие. Към това трябва да прибавим и радикалните политически възгледи на стария маестро, чиито пацифистични либрета не винаги са удобни за кралския театър. Така например, операта му „Виржиния“, написана през 1849 г., пресъздаваща въстанието на римските плебеи, се оказва неудобна за Teatro "San Carlo". Отказвайки да предприеме каквито и да е промени в партитурата, Меркаданте я скрива до 1866 г., когато има възможност да я представи без цензура. Доста критикувани заради идейните си внушения, заради експлозивните любовни усложнения в тях, либретата носят подчертана емоционална екстравагантност, която тласка композитора към нови, все по-драматични изразни средства. Мелодичната оригиналност на оперите все повече се свързва с оригиналността на формата им, с нови аспекти в тяхната оркестрация. Новият тип драматургично мислене води композитора към търсене на различна вокална експресия. Така изкрystalизира изискването към белкантовия певец чрез своите технически възможности и тембъра си да предава основните драматични отсенки на творбата (нещо изключително характерно и за Вердиевия стил). Вокалната линия да е еднакво изразителна и в горещата устременост на героиката, и в меката елегичност на любовните мотиви. Постепенно Меркаданте дава очертанията на "Canto di forza" - стил, който дефинираме като своеобразна опозиция на старото "bel canto" и като основен белег на Вердиевата музика. В своите естетически търсения Меркаданте достига до създаване на дидактически материали, предназначени за школуването на певческата техника. Такива са т.нар. „24 подготвителни мелодии за драматичното пеене“. Не можем да не отбележим, че вокалната дидактика на композитора се базира на тясното сътрудничество и контакт с най-големите, най-„звездните“ певци на епохата: / Джудита Паста, Изабела Кол бран, Еуджения Тадолини, Джулия Гризи, Доменико Дондзели и др./ . Отдаваме им дължимото уважение, както и на последвалите ги вокални колоси до наши дни, които развиваха, актуализираха оперното пеене, предаваха му ново съдържание, без да изменят на основните критерии за правилното, за естественото, за красивото вокализиране.

Операта „Клетвата“ спокойно може да се определи като най-успешната, най-добрата творба на Меркаданте. Написана е през 1837 г. като за литературна основа, композиторът използва трагедията на В. Юго „Анджело“. Премиерата се състои в Миланската скала. „Клетвата“ е успешна творба от гледна точка на експерименталните търсения на Меркаданте по

отношение на формата. Тук ние установяваме реален успех в разчупване на „затвореността“ и „пределната“ самостоятелност на оперните фрагменти - арии, ансамбли, затворени в своята вътрешна цялост, изолирани от контекста на протичащото действие. Отворената структура на оперните сцени е плод на дълголетни търсения и експерименти от страна на Меркаданте. В операта „Клетвата“ тази „отвореност“ е вече факт. През последните десетилетия творбата се радва на голям интерес. Многократно е представяна в Ню Йорк, включително и една прекрасна продукция на „Джулиард“. Съществуват и няколко записа, най-значителен от които е този, с великолепия тенор Джузепе Морино.

„Двамата знаменити съперници“ е написана една година след „Клетвата“ - през 1838 г. и поставена във Венеция в Teatro "La Fenice". Тя заема особено място в реформаторския период на Меркаданте. Появила се между „Клетвата“ и „Елена да Фелтре“, „двамата знаменити съперници“ е много по-лирична от другите две. Драматично наситен е само последният акт, противопоставящ двата женски образа. Съществува запис с изключително изпълнение на Рената Скотто и Мирела Френи. Този красив дует е добре познат като оперен шедьовър, както и теноровата ария, която ще чуете. „Елена да Фелтре“ е написана през 1838 г. Премиерата се състои в Неапол, в Teatro "San Carlo". За съжаление сведенията, с които разполагаме за тази творба, са оскъдни. Записана е с националния симфоничен оркестър на Ирландия под диригентството на Маурицио Бенيني и Фестивалния оперен хор на Уексфорд. Предполага се, че това е един от най-добрите записи на опера от Меркаданте. Теноровата ария, която ще чуете, е разгърната и мащабна, сложна по своя формален замисъл, тя е един от опитите на композитора да разчупи трайно установената структура на голямата ария, а именно речитатив, лиричен дял, последван от кабалета. Тук установяваме взаимопроникването на разнохарактерни епизоди, тяхното нееднократно повторение, встъпването на речитативи акомпанията в различни моменти от структурата, която я прави гъвкава, многопланова и в крайна сметка е индикация за суверенната роля на словото - още една реформаторска придобивка, плод на творческите търсения на Меркаданте.

„Смелчагата“ е сътворена през 1839 г. и поставена в Миланската скала. Както и предишните три опери, и тази носи своя индивидуална атмосфера: подчертано напрежение и драматизъм като в операта „Клетвата“, но също така интимност, лирика, характерни за „Двамата знаменити съперници“, готическа строгост като при „Елена да Фелтре“ и накрая Венецианско величие, достолепие. В тази опера повече от всяка друга се долавя френско

влияние. Долавяме го в грандиозните процесии и маршове, в пищната празничност, в цялостната атмосфера на благочестие, проклятие и убийства. Прибавяме към всичко това и продължителните балетни сцени, големите хорови сцени. Всъщност, докосване до френския маниер е въвеждането на хора в действието, превръщането му в участник, коментатор на събитието - „нещо ново за традициите на стила "bel canto"”.

„Вирджиния” е опера, композирана между 1845 и 1851г., но премиерата и е едва през 1866г. в неаполитанския театър „Сан Карло”. Всъщност не е представяна в Италия преди страната да извоюва своята независимост и да се освободи от стриктната цензура на стария неаполитански режим. Това е последната от реформаторските опери на Меркаданте. Тя е много свързана с друга негова опера, композирана пет години по-рано „Хораций и Гуриаций”. Общото идва от факта, че и двете творби пресъздават атмосферата на древния Рим. В музикално отношение „Вирджиния” е едно отхвърляне, откъсване от същностните черти на стила "bel canto", превърнал се в „ера” на оперното развитие почти до 1865 г.

В последна сметка силата на Меркаданте като оперен реформатор е неоспорима. Това достига до нас независимо от малкото информация, от оскъдните звукозаписни ориентири и невинаги достъпния нотен материал. Би било чудесно, ако все повече оперни интерпретатори в наши дни спомогнат да бъде изведена макар и малка част от вокалното наследство на композитора извън рамките на неговата висока музейна стойност. Да го представят и напомнят за виталната му сила днес, за възможността му да има своето място в концертната и оперната практика на новото хилядолетие.